

Nr 302.

Af herrar **Nilson** i Örebro och **Byström**, *i anledning af Kungl. Maj:ts i propositionen nr 35 upptagna förslag till lag om ideella föreningar.*

Det förslag till lag om ideella föreningar, som genom Kungl. Maj:ts nådiga proposition nr 35 underställts Riksdagens pröfning, skulle, därest det blefve slutgiltigt antaget, komma att ingripa i omkring 10,000 föreningars inre lif. Medlemsantalet i dessa föreningar går väsentligt öfver miljonen. Häraf torde man tryggt kunna påstå, att omkring hälften tillhöra religiösa-, nykterhets- eller välgörenhetsföreningar. Det bör fördenskull vara särdeles angeläget att undersöka, huruvida det framlagda förslaget är anpassadt efter de behof, som inom dessa föreningar göra sig gällande. Skulle därvid befinnas, att lagen skulle kunna komma att lägga väsentliga hinder för deras sunda och goda utveckling, att den skulle blifva ett onödigt och hämmande band på deras inre lif, så synes det mig, att lagen i sin nu föreslagna lydelse icke bör antagas. Detta för så vidt man genom lagstiftning icke vill hämma dessa föreningars utveckling eller utan grundad anledning försvåra deras tillvaro.

Genom motion i Andra kammaren af herr S. H. Kvarnzelius m. fl. och i Första kammaren af herr O. Eklund m. fl. är påvisadt, huru hinderlig lagen skulle komma att blifva för de allra flesta nykterhetsföreningar i vårt land. Men äfven för de religiösa föreningarna skulle lagen komma att blifva till stort men. Som bevis härför skola vi tillåta oss anföra något af hvad lektorn P. Waldenström anført i sitt öfver det remitterade förslaget å Svenska missionsförbundets vägnar till chefen för justitiedepartementet ingifna yttrande. Härvid må anmärkas, att de nr å §§, som i eller rörande detta yttrande förekomma, afse det för ytt-

rande remitterade förslaget. Vi ha dock tillåtit oss att inom ( ) angifva §:ens nr i det lagförslag, som nu föreligger.

Rörande § 2 (2) anför hr Waldenström:

»I denna § förbjudes ideella föreningar att hafva verksamhet, hvarmed följer skyldighet att föra handelsböcker. Detta är en för Svenska Missionsförbundet och hvarje religiös förening, som på samma gång till främjande af sin verksamhet utgifver tidningar och böcker, mycket olämplig bestämmelse. Ty naturligtvis fordrar en sådan förlagsverksamhet en fullständig bokföring. Om det nu föreliggande förslaget blefve lag, skulle alltså Missionsförbundet bli tvunget att från sin egentliga verksamhet skilja sin bokförlagsrörelse samt för dess bedrivande bilda något särskildt aktiebolag. Detta skulle vålla ganska stort besvär och många onödiga svårigheter, allra helst som det kan vara tvifvelaktigt, huruvida Missionsförbundet i sådant fall ägde rättighet att själfvt innehafva aktierna.

I samma § förbjudes ideell förening att för *främjande af medlemmarnas ekonomiska intressen eljest idka ekonomisk verksamhet*. Denna bestämmelse synes vara ganska mångtydig och kan därför lätteligen vålla ovisshet och tvister om hvad som menas med ekonomisk verksamhet och ekonomiska intressen. Om t. ex. en missionsförening bygger ett hus för att däri gratis eller mot någon afgift bereda härbärge åt gamla, fattiga medlemmar, så synes det, strängt taget, vara en ekonomisk verksamhet till främjande af medlemmars ekonomiska intressen. Det vore ju mycket illa, om sådant skulle förbjudas.

I det förslag till lag om registrerande af föreningar, som år 1903 aflämnades till Kungl. Maj:t af en kommitté, heter det rätt och slätt: *som eljest icke har ekonomisk verksamhet till sin uppgift*. Detta uttryck synes oss mycket enklare samt fullt tillfredsställande.

Häremot invänder nu justitieministern, att det synes honom icke böra ifrågakomma att låta en ideell förening drifva verksamhet med hvilken följde skyldighet att föra handelsböcker. Man finge ej glömma, att ideell förening saknar hvarje legalt kreditunderlag. Det funnes för sådan förening ingen bestämmelse om insatskapital, ingen bestämmelse, som reglerade vinstutdelning m. m.

Dessa invändningar synas oss ingalunda tillräckligt bärande. En närmare undersökning af saken skulle måhända ge vid handen, att äfven de ideella föreningar, som hafva ett verkligt behof att äga rättskapacitet, icke äro i saknad af kreditunderlag, äfven om detta icke är i lag anbefalldt. Någon bestämmelse, som reglerar vinstutdelning torde i allmänhet ej erfordras för föreningar, som ej hafva till egentligt syfte att bereda sina medlemmar någon ekonomisk vinst.

Rörande § 7 (8) anför vidare hr Waldenström:

»I 3:e mom. af denna § heter det, att *ny firma skall tydligt skilja sig från andra, hos samma myndighet förut i laga ordning registrerade, ännu bestående föreningar*. I det förslag, som aflämnades af kommittén, heter det i motsvarande paragraf (§ 5): *föreningens benämning skall vara så affattad, att föreningen där-*

igenom tydligt skiljer sig från andra kända föreningar'. Detta senare är enligt vårt förmenande mycket bättre. Antag, att t. ex. Svenska Missionsförbundet är inregistrerat hos öfverståthållareämbetet. Då kan enligt denna paragraf ingenting hindra, att i närliggande socken till Stockholm bildas och hos Konungens befallningshafvande i Stockholms län inregistreras en förening med alldeles samma namn. Ja, en sådan förening kunde också mycket väl ha sin expedition i Stockholm. Hvilka onödiga förvecklingar sådant skulle åstadkomma, är lätt att inse.

I lagen om antagande af nytt namn för en enskild person är stadgadt, att begäran därom skall ske hos Konungens befallningshafvande, samt att Konungens befallningshafvande skall offentligt tillkännagifva, hvilket namn den sökande begär att få antaga, hvarefter det under viss tid står hvar och en, som anser sig ha fog därtill, öppet att mot den begärda namnförändringen inlägga sin gensaga. Något dylikt borde förvisso äfven stadgas uti här ifrågavarande fall, därest man icke vill stanna vid kommittébetänkandets enklare uttryck: *andra kända föreningar*.

Denna kritik riktar sig delvis äfven mot lagförslagets bestämmelser rörande ifrågasatta registreringsmyndigheter, i det att den pekar på de rika möjligheterna af att flera föreningar kunde komma att bära samma namn. Det lider ej tvifvel därom, att stora olägenheter häraf kunde uppkomma. Det torde fördenskill föreligga goda skäl att öfverväga, huruvida ej en hela landet omfattande central registreringsmyndighet vore ändamålsenligare i detta afseende än de föreslagna många myndigheterna.

Om § 44 (36) anför hr Waldenström följande:

»Denna paragrafs första mom. innehåller bl. a., att om styrelsen anser, att föreningsbeslut icke tillkommit i behörig ordning eller eljest strider mot denna lag eller föreningens stadgar, så äger den därå tala genom stämning å föreningen. I § 16 stadgas, att styrelsen icke må efterkomma föreningssammanträdes föreskrift, där den finnes strida mot denna lag eller mot föreningens stadgar. Har nu styrelsen denna senare rätt eller plikt, hvarför skulle den då behöfva vid domstol föra talan emot föreningen i saken?

Hvad beträffar enskild föreningsmedlems rättighet att tala genom stämning å föreningen med anledning däraf, att han anser föreningens beslut icke ha tillkommit i behörig ordning, så skulle en sådan bestämmelse blifva ett synnerligen svårt band på föreningens verksamhet. Huru riktigt ett föreningsbeslut än må hafva tillkommit, kan man alltid tänka sig tillvaron af en eller flere bråkmakare inom föreningen, hvilka, då de icke fått sin vilja igenom, i dess ställe söka förhindra beslutets genomförande på det sätt, som nu nämnda § anvisar. Det kan väl ock vara tvifvel underkastadt, huruvida *något* beslut skulle kunna verkställas, innan den bestämda klagotiden af 2 månader förlupit. Blefve beslutet inom den tiden öfverklagadt, så vore det väl vågsamt att verkställa detsamma, innan domstol fällt sitt utslag. Ty om det verkställdes, och domstolen därefter med stöd af mom. 3 förordnade, att det icke finge verkställas, hvad blefve då resultatet? Och om domstolen icke utfärdade ett sådant verkställighetsförbud, och föreningen därför anså sig berättigad att verkställa det, huru komme då saken att ställa sig, ifall domstolen vid ärendets slutliga behandling upphäfde detsamma? Naturligtvis måste ock under-

domstols utslag kunna öfverklagas. Det kunde således dröja årtal innan ett, om än aldrig så godt föreningsbeslut kunde verkställas, ifall föreningen icke ville utsetta sig för risken att först verkställa det och sedan efter några år få det upphäfdt!

Men icke allenast det. Antag att föreningsbeslutet gäller medlems uteslutning, och denna medlem eller någon annan, för att göra skandal, klagar vid vederbörande domstol. Om det gifves föreningsbeslut där denna för föreningsmedlem rätt kunde hafva fog för sig, så är det dock ytterst vidrigt att tänka, att sådant skulle kunna hända inom föreningar, som ha ett religiöst, välgörande eller sällskapligt syfte.

Sista mom. af samma § gifver domstolen icke allenast rättighet att *upphäfva* ett föreningsbeslut utan äfven att *ändra* det. Detta är ju uppenbart orimligt. Om domstol har rättighet att upphäfva ett beslut, så må det bli *föreningens* och icke domstolens sak att bestämma, huru det skall ändras, ifall hon icke vill låta hela saken förfalla.»

De erinringar mot affattningen af detta lagrum, som hr Waldenström gjort, kvarstå med hela sin styrka med afseende å nu föreliggande förslag. Det synes mig fördenskull lämpligast, att förslaget i sitt nuvarande skick icke antages. Ett starkt stöd för denna mening har man ock i lagrådets yttrande öfver förslaget i dess helhet och till hvilket yttrande vi tillåta oss hänvisa. Det lider ej tvifvel därom, att en mera ingående bearbetning af det material, som rörande detta viktiga ärende redan nu förefinnes och än vidare står att erhålla, skulle i hög grad komma att främja en god och efter såväl föreningsarnas som det allmännas behof lämpligen anpassad lagstiftning.

Vare sig Riksdagens beslut kommer att utfalla i den ena eller andra riktningen, i afslag eller bifall, så vill det synas oss vara af vikt att i ett särskildt hänseende ett uttalande göres eller en ändring kommer till stånd. Enligt § 68 skulle nämligen, efter därom hos Konungen gjord ansökan, från lagens tillämplighetsområde kunna undantagas hemliga föreningar eller sällskap. Lämpligheten af att i ett lagförslag af denna natur göra ett dylikt undantag må väl med skäl kunna sägas vara mer än tvifvelaktig. Den likhet inför lagen, som ju bör vara en ledande princip i all lagstiftning, skulle enligt vår mening i hög grad åsidosättas, om denna § får stå kvar. Huru skulle medlemmarne i en mängd små föreningar komma att se saken, om de finna, att de i sitt föreningslif ha att efterleva en lag, som för dem kanske är besvärlig nog att finna sig till rätta uti, under det samtidigt stora och omfattande hemliga ordnar, föreningar och sällskap komme att stå utanför lagen?

Det förefaller mig som om enhvar vid moget öfvervägande skall inse att detta ej går an.

I anledning af hvad vi sålunda haft äran anföra hemställes vördsamt,

att Riksdagen måtte, med afslag å Kungl. Maj:ts proposition nr 35 i hvad den rör förslag till lag om ideella föreningar, i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes med beaktande af i motionen framförda synpunkter taga ärendet under förnyad ompröfning och därefter för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill denna ompröfning kan föranleda.

För den händelse, att Kungl. Maj:ts förslag till lag om ideella föreningar af Riksdagen skulle komma att i hufvudsak antagas, tillåta vi oss hemställa,

att Riksdagen måtte besluta, att § 68 i förberörda Kungl. Maj:ts förslag måtte ur förslaget utgå.

Stockholm den 21 februari 1911.

E. A. Nilson.

J. Byström.